

ETİK KURALLARI VE ETİK SİSTEMLER

M.Ö. 4.yy. da zamanın en büyük filozofu olan Aristoteles iyi, erdem, özgürlük, mutluluk gibi sözcükleri kavram yapısına kavuşturduğu için etiğin kurucusu sayılır.

Etik neyin yapılması gerektiğini, hangi eylemin iyi olduğunu, neyin yaşama anlam kazandırdığını gösterir. Özetle; etik, ahlak fenomeni üzerine derinliğine düşünme, yani felsefe yapmadır. Birtakım kuralları normları “normatif etik” ortaya koyar. İyi davranışlarda bulunabilmek iyi işler yapabilmek için eylemlerimizi uydurduğumuz kurallara da “uygulamalı (pratik) etik” denilmektedir.

Etiğin kaynağını ve temelini araştıran da “kuramsal (teorik) etik” tir. Pratik ve teorik etik karşılıklı etkilerle birbirine bağlı olduğundan etiği birbirinden ayırmak yerine, bir bütün olarak ele almak doğrudur. Buna karşılık iyi ve kötü, kişilere, toplumlara ve çağlara göre değişmektedir. Toplumsal yapı içinde yer alan öznelerin çeşitli büyüklüklerde ve çeşitli sosyal çevrim içindeki ilişkilerinde eğer bir sosyal davranış kuralı konuyor ve ona uyulması genel bir kabule ulaşıyorsa, bu davranış kuralı bir sosyal davranış ilkesi ve kuralıdır. Eğer bu sosyal davranış kuralı bir olgu olmaktan öte bir ideal niteliği taşıyorsa, herkesin özlediği veya ulaşmayı istediği bir kural niteliği kazanıyorsa, o zaman bu toplumsal yapı kuralı etik niteliğine kavuşmaktadır.

Etik kavramı daha çok özel gruplar için geliştirilmiş belirli davranış, kural ve normları içerir. Etiğin kökenleri arasında hem kendi isteklerimiz, kendi beklentilerimiz, kendi doyumumuz yer alacak, hem de toplumun “iyi-doğru-uygun” buldukları önem taşıyacaktır.

Toplumsal kurumların değer yargıları da “etiğin toplumsal kökenleri”ni temsil eder. Bu anlamda aile, avukatlık, din, okul, iş, komşuluk, ticaret, insanlık, meslek, siyaset, hekimlik, medya, basın, sermaye piyasasının(vb. kurumların) etik kurallarından, etik anlayışından söz eder.

Bir eylem değerlendirilirken ilk basamak, onun ahlaki değerlerle çelişip çelişmediğidir. Dolayısı ile bir insandan öncelikli beklenen, etik kurallara uymasıdır. Çünkü topluluk içinde yaşayan insanın, diğer insanlara tüm topluma bu kurallara uymayı daha baştan taahhüt etmesi söz konusudur. Bir toplumun üyesi olmanın ilk koşulu, var olan ahlaki çerçeveyi kabul etmektir.

Etik, toplumun bakış açısını dikkate alarak bireylerin uygun olmayan davranışlarını belirler. Etik ilkeler yıllarca süren tartışmalar sonunda ortaya çıkar. Yasal düzenlemeler genellikle etik tartışmalardan sonra gerçekleşir. Yani belli konuya ilişkin etik tartışmalar

başlayıp, dikkatler bu konu üzerinde odaklandıktan sonra, etik sorunlara yol açan konuların çözümünü sağlayan yasalar düzenlenir.

Etik kodlar, bir oyunun kurallarını çizme çabasıdır. Kuralların belli olması, oyuncuların seçeneklerinin sınırlı olması anlamına gelmektedir. Bu durumda da söz konusu oyuncunun davranışlarını kestirebilmek olanaklı hale gelmektedir. Bazı seçeneklerin dışlanması, onların gerçekleşmesi durumunda nasıl tavır alınacağına ilişkin çalışmalar için kaynak tahsisini gereksiz kılacağı için, işlem maliyetlerini azaltacaktır. Bu da piyasanın daha etkin çalışmasını sağlayacaktır. Başka bir tanıma göre de etik kodlar, genel veya özel, düşünsel veya hayali, zorlayıcı ve yasal nitelikli, duvarda asılı 10 altın kural listesi veya eğitim ve öğretim karmaşık sisteminin, uygulamalı ve sürekli revizyonun bir parçası da olabilirler.

Bu tanımlamalardan hareketle etik kodlar, piyasanın aktörleri tarafından, belirsiz ve karmaşık durumlarda karar vermeyi kolaylaştırmak amacıyla geliştirilen yazılı veya yazılı olmayan davranış kalıpları olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle etik kodlar, iş görenin ahlaki çıkmazla karşılaştığında hareket yönünü tayin eden bir pusula olduğu söylenebilir.

Etik kodlar, yaşamın bütünüyle iç içedir. Dolayısıyla iş dünyasının tamamı etkileyecek bir güce sahiptir. Ancak bu etkileme gücü bütün endüstriler için aynı şekilde olmayabilir. Çünkü kodların içerikleri, bir endüstriden diğerine göre farklılık gösterebilmektedir. Oluşan bu farklılıklar nedeniyle kusursuz -evrensel ve sarsılmaz temellere sahip- etik kod hiçbir zaman bulunmayacaktır. Fakat etik kodlarının oluşturulmasında değişime uğramayan aşağıdaki gibi ana ilkeler olacaktır.

- Önce insan ve insan mutluluğunun (çalışanın, müşterinin ve toplumun bir bütün olarak mutluluğu) araç değil amaç olması

- Temelde dürüstlük ve yasalara bağlılık
- Özeleştiri, güven ve karşılıklı saygı,
- Duygu ve değerlerin ortak kültürü
- Sürekli gelişim ve tutarlılık
- Demokratik katılım
- Bütünsel bakış açısı
- Yaratıcılık ve uzlaşmayla sonuçlanan çıkar çatışmaları
- Ürüne ilişkin olarak güvenilirlik ve kalite
- İşyeri hijyen koşulları ve güvenliği.